

SXEDIO.90C

15.12.1938: ΠΑΡΑΤΕΙΝΕΤΑΙ Η ΘΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ ΣΕΡ ΡΙΤΣΜΟΝΤ ΠΑΛΜΕΡ ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΜΗΝΕΣ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ. Ο ΠΑΛΜΕΡ ΑΡΧΙΖΕΙ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΑ ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ

Η θητεία του Κυβερνήτη Σερ Ρίτςμοντ Πάλμερ έληξε στις **20** Δεκεμβρίου **1938** αλλά η βρετανική διοίκηση παρέτεινε την παραμονή του για άλλους τέσσερις μήνες μέχρι τις **20** Απριλίου **1939** "για λόγους δημοσίου συμφέροντος" όπως ανέφερε επίσημη ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στις **15** Δεκεμβρίου **1938**.

Τον Κυβερνήτη θα δεχόταν ως νέος Κυβερνήτης της νήσου ο Γουίλλιαμ Ντέννις Μπάττερσιλ, πρώην αποικιακός Γραμματέας της νήσου.

Έτσι ο Πάλμερ άρχισε μια μακρά περιοδεία σε όλη την Κύπρο για να αποχαιρετήσει τους συνεργάτες του και να εγκαινιάσει διάφορα έργα που είχαν γίνει επί κυβερνητείας του.

Στις περιοδείες του όμως ο Πάλμερ άκουε πολύ καλά λόγια για τη διοίκηση του στο νησί, από τους ανθρώπους που είχε βοηθήσει ή είχε διορίσει σε διάφορες θέσεις, σε αντίθεση με το λαό που θεωρούσε την περίοδο που κυβερνήσε το νησί ως τη χειρότερη και σκληρότερη δικτατορία που γνώρισε από τις αγγλικής κατοχής.

Ο λαός είχε ονομάσει την περίοδο της κυβερνητείας του Πάλμερ "Παλμεροκρατία" και την παρομοίαζε με τη δικτατορία,

Στα μέσα Μαρτίου **1939** ο Κυβερνήτης πραγματοποίησε περιοδεία στην επαρχία Αμμοχώστου. Στην Ασια άκουσε από τον κοινοτάρχη Ανδρέα Σκαρπάρη πολύ καλά λόγια. Ο κοινοτάρχης επήνεσε το σύστημα διακυβέρνησης του Πάλμερ και φερόταν να ανέφερε ότι ο λαός αντιτίθετο στη διενέργεια εκλογών.

Η εφημερίδα "Ελευθερία" έγραφε δημοσιεύοντας στις **14.3.1939** το επίσημο ανακοινωθέν έπειτα από την

περιοδεία του Κυβερνήτη:

"Το επίσημον ανακοινωθέν αναφέρει ότι η πλέον ενδιαφέρουσα εξ όλων των γενομένων προσφωνήσεων ήτο η ομιλία του μουκτάρου Ασιας. Ούτος παρεκάλεσε την Α. Εξοχότητα να συστήση εις τον υπουργόν των Αποικιών ότι το σοφόν και ευεργετικόν σύστημα διακυβερνήσεως, το οποίον ενεκαινίασεν η Α. Ε. ο Κυβερνήτης δέον να εξακολουθήση. Ο λαός είπεν εντιτίθεται προς οιανδήποτε επάνοδον εις εκλογικόν σύστημα διακυβερνήσεως, το οποίον εδοκιμάσθη και απεδείχθη αφ' εαυτού ως πλήρης αποτυχία και το οποίον επιδιώκεται μόνον από μερικούς πολιτικούς διά να επιτύχουν ούτοι των σκοπών των".

Ο κοινοτάρχης Ασιας ήξερε ότι ήταν λάθος αυτό που έκανε. Ομως σαν ξέσπασε το σκάνδαλο, δικαιολογήθηκε ότι ήταν υποχρεωμένος να κάμει ό,τι έκαμε, λόγω της θέσης του και προφανώς για να ικανοποιήσει τον Κυβερνήτη.

Απ' ότι διαπιστώνεται από δημοσιεύματα της εποχής οι κάτοικοι της Ασιας είχαν κινητοποιηθεί και πίεσαν το Μουκτάρη να αποσύρει τα όσα είπε. Ο Αντ. Ρωσσίδης δικηγορικός υπάλληλος έγραψε στον κοινοτάρχη και εκείνος του απάντησε με τα εξής:

"Επήρα την επιστολήν σου και ευχαριστώ διά τον κόπον. Ανέγνωσα ταύτην και έκλαυσα πικρά διά το λάθος. Είδον τι θα πη γράμματα. Ολα όσα έγραψες είναι ορθά. Ελυπήθηκα τόσον όσον ουδέποτε και θα λυπούμαι ενόσω ζω. Αλλά τι πρέπει να κάμω, δεν γνωρίζω και σκέπτομαι. Ας όψονται οι καλοί φίλοι που μας τα έκαμαν.

Δεν μπορώ περισσότερο να σου γράψω και υποφέρω με την συνείδησιν μου έως ότου πεθάνω.

Ξέρω κ. Ρωσσίδη, δεν μπορώ να υποφέρω αυτό το σήμα το οποίον μου εδώρησαν. Νομίζεις είναι το ότι θέλω μουκτάρης; Οχι, είναι τα πάθη. Εγώ όσα παίρνω από μουκτάρης ξοδεύω διπλάσια και δεν με μέλλει, αλλά όλα θα τα ξεχάσω και θα έλθω να τραβηχτώ εις την γωνιά μου, να ζήσω με τα παιδιά μου και δεν θέλω

τίποτε.

Τέλος όταν έλθω εις Βαρώσια θέλω να μου δώσης μιαν ανακούφισιν, διότι δε φαντάζεσαι τι με έπιασε, η αμάθεια ή το πάθος".

Η επιστολή του Κοινοτάρχη παραδόθηκε από το Ρωσσίδη στο διοικητή Αμμοχώστου.

Ο Ρωσσίδης επέδωσε την επιστολή όταν συνελήφθη από αστυνομικούς με το συνάδελφό του Δ. Βογιατζή, ενώ μετέβαιναν στις 23 Μαρτίου στην Ασια.

Οι Αστυνομικοί τους σταμάτησαν και τους υπέβαλαν σε έρευνα και όπως έγγραφε η "Ελευθερία" πάνω τους βρέθηκε δακτυλογραφημένη επιστολή παραίτησης του κοινοτάρχη Ασιας Ανδρέα Σκαρπάρη:

" Επί του κ. Δ. Βογιατζή ανευρέθη υπό της Αστυνομίας τύπος δακτυλογραφημένης αιτήσεως απευθυνομένης προς την Α. Ε. τον Κυβερνήτην, διά της οποίας εδηλούτο ότι ο Μουκτάρης Ασιας υπέβαλλε την παραίτησιν του, διότι αντελήφθη ότι όσα εξεφώνησε προς την Α.Ε. τον Κυβερνήτην δεν ανταπεκρίνοντο προς τας επιθυμίας των ομοχωρίων του. Λόγω δε της αποδοκιμασίας ταύτης υποβάλλει παραίτησιν και παρακαλεί όπως αύτη γίνη αποδεκτή".

Εξάλλου 288 κάτοικοι της Ασιας με επιστολή τους μέσω του Διοικητή Αμμοχώστου προς τον Κυβερνήτη τόνιζαν ότι δεν ανταποκρίνονταν με τα πιστεύω τους τα όσα είχε αναφέρει ο κοινοτάρχης Σκαρπάρης ότι ο λαός αντιτίθετο σε επάνοδο στο εκλογικό σύστημα διακυβέρνησης.

Όμως υπήρχε και συνέχεια και ο διοικητής Αμμοχώστου αναγκάστηκε να μεταβεί προσωπικά στην Ασια. Όπως ανέφερε επίσημη ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στις 29.3.1939 ο Διοικητής "προειδοποίησεν εκείνους οι οποίοι ανεμίχθησαν εις ωρισμένα πρόσφατα επεισόδια εν τω χωρίω περί των συνεπειών οιασδήποτε επαναλήψεως των πράξεων των", ενώ , "εις Αζάς, όστις ετήρησε στάσιν εχθρικήν προς την διακυβέρνησιν επαύθη".

Στη διάρκεια της περιόδου του ο Κυβερνήτης Πάλμερ πήγε και στο Βαρώσι όπου παρατέθηκε προς τιμή του από το Επαρχιακό Συμβούλιο της πόλης γεύμα

στο ξενοδοχείο του Μπογαζίου.

Τον προσφώνησε ο Ομηρος Λοϊζίδης, μέλος του Επαρχιακού Συμβουλίου και επανέλαβε αυτά που είχε πει προηγουμένως ο μουκτάρης Ασσίας.

Ο Λοϊζίδης τόνισε ότι η πλειονότητα των κατοίκων της νήσου ήταν απολύτως ευχαριστημένη από το διοικητικό σύστημα που εφάρμοζε ο Πάλμερ.

Είπε ο Λοϊζίδης:

"Εξοχώτατε,

Αισθάνομαι μεγάλην τιμήν διά τον εαυτόν μου, διότι έχω το προνόμιον να προσφωνήσω την Υμετέραν Εξοχότητα, ότι η επικειμένη αποχώρησις σας, επλήρωσε τας καρδίας όλων των κατοίκων της επαρχίας ταύτης με μεγάλην λύπην.

Η λύπη μας είναι πλήρως δικαιολογημένη, εξοχώτατε, διότι χάνομεν ότι μόνον Κυβερνήτην του οποίου η επί πέντε έτη επαξιωτάτη και εξαίρετος διακυβέρνησις θα καταλάβη τας σελίδας των χρονικών της Κύπρου, αλλ' επίσης τον πραγματικόν πατέρα και προστάτην του αγροτικού πληθυσμού της αποικίας ταύτης.

Η Υμετέρα Εξοχότης εύρε την Κύπρον υπό δυσχερείς περιστάσεις και επέτυχε ν' αποφύγη πάσαν δυσχέρειαν και να εγκαθιδρύση ένα θαυμάσιον σύστημα διακυβερνήσεως,

Η Υμετέρα Εξοχότης εύρε την χώραν τελούσαν υπό διάσταγμα αμύνης, από το οποίον απηλλάξατε την αποικίαν και αποκατεστήσατε την ειρήνην, την ευημερίαν και τη ελευθερίαν του λαού. Εσχεδιάσατε το παρόν καθεστώς της νήσου, δυνάμει του οποίου κάθε χωρίον έχει τώρα το ιδικόν του συμβούλιον, κάθε πόλις το δικόν της δημοτικόν Συμβούλιον και πάσα επαρχία το ιδικό της Επαρχιακόν Συμβούλιον. Ούτω εις τον λαόν της Κύπρου παρεσχέθη πάσα ευκαιρία όπως συμμετέχη της διακυβερνήσεως.

Διαβεβαιώ την Υμετέραν Εξοχότητα ότι η πλειονότης του λαού είναι απολύτως ευχαριστημένη από το παρόν σύστημα διακυβερνήσεως, η επιθυμία της, δεν είναι όπως το σύστημα τούτο συνεχισθή και

αναπτυχθή.

Κατά την διάρκεια της θητείας της Υμετέρας Εξοχότητος πολλοί ευεργετικοί Νόμοι, εθεσπίσθησαν. Αλλ' εκείνο διά το οποίον το λίαν ευηπόλητον όνομά Σας, θα χαραχθή εις τας καρδίας του αγροτικού πληθυσμού της Κύπρου είναι το προσφάτως δημοσιευθέν Νομοσχέδιον διά τα αγροτοικά χρέη, το οποίον ο αγροτικός πληθυσμός ελπίζει ότι συντόμως θα θεσπισθή εις νόμον" και θα τεθή εν εφαρμογή προ της αναχωρήσεως της Υμετέρας Εξοχότητος και το οποίον ο αγροτικός κόσμος θα ονομάση "Νόμον του Σερ Ρίτμοντ Πάλμερ".

Γενικώς η Υμετέρα Εξοχότης ηδραίωσεν εν τη αποικία ταύτη την ειρήνην και την αμοιβαίαν αγάπην και τον σεβασμόν μεταξύ κυβερνήσεως και λαού.

Κύριε Πρόεδρε,

Κύριοι,

Σας παρακαλώ όπως εγερθήτε μετ' εμού και συνευχηθώμεν υπέρ της Α. Εξοχότητος και των μελών της οικογενείας του μακροημέρευσιν και ευημερίαν.

Προπίνω υπέρ της Α. Εξοχότητος του Κυβερνήτου".

Ο Πάλμερ βρισκόταν στο στοιχείο του και ανάμεσα σε φίλους-ή έτσι τουλάχιστον νόμιζε από αυτά που άκουε. Ετσι στην απάντηση του διαβεβαίωσε ότι δεν έβλεπε λόγο γιατί να μεταβληθεί το σύστημα διακυβέρνησης που υπήρχε και να διενεργηθούν εκλογές- ένα σύστημα που έκρινε ότι δεν μπορούσε να εφαρμοσθεί επί του παρόντος στη Κύπρο:

"Παρατήρησα ότι το "Εμπρός" μια από τις εγχώριες εφημερίδες μας δημοσίευσε ότι μία από τις βασικές αρχές του προγράμματος της είναι φωνή για τους ανθρώπους, οι οποίοι αροτριούν το έδαφος.

Σεις κύριοι, εκπροσωπείτε την φωνήν αυτού.

Ο κύριος σκοπός για τον οποίον η Κυβέρνηση αυτή έδωσε νέα ζωή στο παλαιό Ιταρέ Μετζιλίς και το μετέβαλε στην παρούσα μορφή του επαρχιακού Συμβουλίου ήτο η εξεύρεση μέσου με το οποίο θα ήταν δυνατή η έκφραση της γνώμης του αγροτικού

πληθυσμού- από πεπειραμένα πρόσωπα που κατοικούν σε κάθε επαρχία. Τα συμφέροντα των διαφόρων επαρχιών δεν είναι ταυτόσημα, τα συμφέροντα δε της επαρχίας δεν είναι πάντοτε τα ίδια ως εκείνα της πρωτεύουσας της.

Αναμφίβολα θα έχετε λάβει υπό σημείωση το γεγονός ότι ο υπουργός των Αποικιών μιλώντας πρόσφατα στη Βουλή έκαμε εξαίρετη μνεία για τα παρόντα Επαρχιακά Συμβούλια μας και εκδήλωσε την πρόθεση του ότι οι χρήσιμες εξουσίες τους θα ενισχυθούν βαθμιαία και θα επεκταθούν.

Αυτό αποτελεί εξαίρετη πιστοποίηση της ύσυχης και επωφελούς εργασίας την οποία όλα τα επαρχιακά Συμβούλια στην Κύπρο επετέλεσαν χωρίς διαφήμιση ή πράγματι σε γνώση μερικών προσώπων, ότι τα Συμβούλια συνεδριάζουν κανονικά και εξασκούν οριστική επιρροή στις κυβερνητικές ενέργειες και επιχειρήσεις.

Εδώ στην επαρχία Αμμοχώστου είμαι ευτυχής διότι παρίσταμαι μάρτυρας της πρωτοβουλίας και της επιρροής του επαρχιακού συμβουλίου της στην αγροτική επιχείρηση. Ιδιαίτερη εντύπωση μου προξένησαν οι αγροτικές λέσχες στην Καρπασία και η πρακτική χρησιμότητα τους. Συγχαίρω όλους εκείνους, οι οποίοι πέτυχαν τόσο στην προαγωγή της ανάπτυξης των λεσχών αυτών.

Σε σχέση με το γενικό ζήτημα της μορφής στη μέθοδο της διακυβέρνησης και της αντιπροσώπευσης, το οποίο εθίξετε είναι κάπως λυπηρό σε μένα διότι ζητήματα, όπως τα βλέπω είναι καθαρά ζητήματα ουσιαστικής ευκολίας και ευκαιρίες προς παροχή υπηρεσιών για χάρη των γενικών συμφερόντων των διαφόρων κοινοτήτων στη νήσο φαίνονται σε μερικά πνεύματα ως αναπόσπαστα συνυφασμένα με συζητήσεις για το ιστορικό παρελθόν της Κύπρου και της "ωριμότητας" της οποιασδήποτε και αν είναι η ακριβώς εν προκειμένω έννοια της φράσης αυτής.

Υπήρξαν για μένα σταθερή πηγή ευχαρίστηση οι επισκέψεις μου σε πόλεις και χωριά της Κύπρου. Ενδιαφέρομαι πολύ για το ιστορικό παρελθόν της, το

οποίο προκαλεί επίσης σε μένα μεγάλη εντύπωση, έχω δε προσπαθήσει έμμεσα να αυξήσω την ευημερία της με τη βοήθεια των ηγετών όλων των διαφόρων χωριών και πόλεων και με την τοπική επιρροή την οποία αυτοί εξασκούν.

Είναι αλήθεια ότι στην Αγγλία διευθύνουμε τις τοπικές υποθέσεις μας με την "κάλη" και τη διαλογή των ψήφων, αλλά η μέθοδος αυτή δε λειτουργεί τόσο καλά σε όλες τις χώρες και υπό όλες τις συνθήκες.

Το εάν μπορεί να εφαρμοσθεί στην Κύπρο προς το παρόν η μέθοδος αυτή τούτο είναι άσχετο με την ιστορία του παρελθόντος της ή την ωριμότητα της. Το ζήτημα είναι ποιες μέθοδοι αποδείχθηκαν από την πρόσφατη πείρα ότι απέτυχαν ή πέτυχαν εδώ.

Είναι βεβαίως αλήθεια ότι οι πλείστοι από μας διορίζεσθε από την Κυβέρνηση, αλλά και εγώ διορίζομαι από την Α. Μ. τον βασιλέα, υπάρχει κάποιος δε που αμφιβάλλει ότι η Κυβέρνηση με το να διενεργεί διορισμούς δεν χρησιμοποιεί όλα τα μέσα στη διάθεση της, ώστε να είναι βεβαία ότι τα πρόσωπα που διορίζονται από αυτήν θα απολαύσουν σεβασμού και εμπιστοσύνης από το λαό στον οποίο εκτελούν το λειτούργημά τους.

Η δυσχέρεια μας δεν ευρίσκεται στη μεγάλη πλειονότητα, η οποία είναι αξία εμπιστοσύνης, αλλά στις λίγες ανεπιτυχείς περιπτώσεις, λόγω σφαλμάτων από μέρους των Μουκταρών και Αζάδων ή του λαού και των δύο. Εγώ ο ίδιος διαπίστωσα με τα δικά μου μάτια ότι κατά τα λίγα περασμένα χρόνια τα Χωρτικά Συμβούλια στην Κύπρο κέρδισαν τόσο στην εξουσία, γόητρο και πρωτοβουλία για το καλό των διαφόρων κοινοτήτων, ώστε πολύ λιγότερη παρά προηγουμένως να είναι αναγκαία αστυνομική επιτήρηση ταυτόχρονα δε η συνεργασία και ο συνδυασμός τους για ευεργετικούς σκοπούς έχει αυξηθεί μεγάλως με αποτέλεσμα την ελάττωση του εγκλήματος.

Υπό τις περιστάσεις αυτές δεν βλέπω καμιά ωφέλεια στη μεταβολή συστήματος το οποίο λειτουργεί καλώς και ευεργετικώς για όλους

μολονότι αναμφίβολα δυνατό να έλθει ημέρα όπως συμβαίνει στις ανθρώπινες υποθέσεις, οπότε δυνατόν η μεταβολή να καταστεί επιθυμητή.

Εύχομαι στο επαρχιακό αυτό Συμβούλιο και σε όλα τα χωριτικά συμβούλια, τα οποία σε κάποιο μέτρο, αντιπροσωπεύει το σώμα αυτό, ευδοκιμήση και δύναμη προς συνέχιση των προσπαθειών τους για τη βελτίωση της τύχης όλων των χωρικών οι οποίοι αποβλέπουν σε αυτά προς παροχή βοήθειας".

Στη Λεμεσό (12.4.1939) ο Πάλμερ άκουσε το δήμαρχο Χατζηπαύλου να εκφράζει τη λύπη του γιατί θα έφευγε από την Κύπρο.

Ο Χριστόδουλος Χατζηπαύλος προσφωνώντας τον Πάλμερ σε γεύμα που του παρέθεσε είπε:

" Εξοχώτατε,

Το Δημοτικόν Συμβούλιον Λεμεσού του οποίου έχω την τιμήν να προΐσταμαι, ευχαριστεί δι' εμού θερμώς την Υμετέραν Εξοχότητα διά το ότι ευηρεστήθη τόσον ευγενώς να αποδεχθή την πρόσκλησιν του εις το γεύμα τούτο, το οποίον δίδεται

κατόπιν ομοφώνου αποφάσεως του Συμβουλίου προς τιμήν της Υμετέρας Εξοχότητος επί τη ευκαιρία της επικειμένης αναχωρήσεως της εκ της Αποικίας.

Την στιγμήν ταύτην αναπολώ εις την μνήμην μου το πρώτον γεύμα, το οποίον το ίδιον τούτο Συμβούλιον παρέθεσε προς τιμήν της Υμετέρας Εξοχότητος την 20ην Ιανουαρίου 1934, ήτοι ολίγον μετά την άφιξιν του εις την Νήσον ταύτην.

Κατά το γεύμα εκείνο ενθυμούμαι καλώς ότι είχον εκφράσει τη ευχήν ότι κατά την διακυβέρνησιν της Νήσου υπό της υμετέρας εξοχότητος, θα εξησφαλίζετο στενή και ειλικρινής συνεργασία μεταξύ Κυβερνήσεως και Δήμων, αναμφιβόλως απαραίτητος διά την προαγωγήν και ανάπτυξιν των δήμων επ' ωφελεία των δημοτών.

Υπήρξα ευτυχής, τότε, διότι επί του σημείου τούτου εύρον την Υμετέραν Εξοχότητα απολύτως σύμφωνον και πρόθυμον να παράσχη εις τους δήμους πάσαν δυνατήν ενθάρρυνσιν και υποστήριξιν.

Σήμερον είναι ακόμη ευτυχέστερος διότι

δύναμαι να διαδηλώσω, ότι εν τω προσώπω της Υμετέρας Εξοχότητος οι δήμοι εύχον όχι μόνον τον ειλικρινή και ακούραστον συνεργάτην, αλλά και τον πολύτιμον σύμβουλον και ένθερμον υποστηρικτήν εις παν ζήτημα συντελεστικόν της προόδου και ευημερίας των δήμων".

Στο τριήμερο **14-17** Απκριλίου **1939** ο Πάλμερ τέλεσε τα εγκαίνια του νέου Νοσοκομείου Λευκωσίας (**14.4.**), αποκάλυψε αναμνηστική πλάκα στο νέο Σανατόριο της Κυπερούντας (**16.4**) και τέλεσε τα εγκαίνια της Κυβερνητικής Αγγλικής Σχολής (**17.4**).

Στο Σανατόριο Κυπερούντας ο Πάλμερ άκουσε πάλι καλά λόγια από ένα κοινοτάρχη, τον κοινοτάρχη Κάτω Αμιάντου που χαρακτήρισε την περίοδο της διακυβέρνησης του "ιστορική σελίδα".

Όμως ο κοινοτάρχης τόνισε ότι ο Κυπριακός λαός άξιζε να τύχει πλέον φιλελεύθερης μεταχείρισης:

"Εξοχώτατε,

Είμαι πλήρως εξουσιοδοτημένος από όλους τους κατοίκους και εργάτας Αμιάντου, όπως ευχαριστήσω θερμώς την Υμετέραν Εξοχότητα διά την τιμητικήν επίσκεψιν αυτής εις το διαμερισμά μας, επί τη ευκαιρία των αποκαλυπτηρίων της αναμνηστικής πλακός του νέου σανατορίου.

Είμαι πράγματι ευτυχής διότι μου δίδεται ευκαιρία να προσφωνήσω την Υμετέραν Εξοχότητα και να εκφράσω προς αυτήν τας βαθείας ευχαριστίας των κατοίκων Αμιάντου διά παν ότι επράξατε διαρκούσης της διακυβερνήσεως σας διά την ευημερίαν και πρόοδον του Κυπριακού λαού, γνωρίζων ότι υπήρξατε συντελεστής πολλών κοινωφελών ιδρυμάτων. Η εποχή αύτη θα μείνη αλησμόνητος εις τον κυπριακόν λαόν και θα αποτελέση ιστορικήν σελίδα.

Περαίνων, Εξοχώτατε, εύχομαι εις υμάς την ευγενεστάτην Λαίδην Πάλμερ και ολόκληρον την οικογένειάν σας, μακροημέρευσιν και ευτυχίαν, πεπεισμένος ότι αναχωρούντες θα συναποκομίσετε τας καλύτερας εντυπώσεις περί της νομιμοφροσύνης του Κυπριακού λαού, διά τον οποίον δεν θα αμφιβάλλετε ότι είναι ιστορικός και πολιτισμένος και επομένως

άξιος να τύχη πλέον φιλελευθέρου μεταχειρισμού πράγμα το οποίο συμφωνεί με τας υψηλὰς βρετανικὰς παραδόσεις.

Ζήτω το Αγγλικό Έθνος, ζήτω ο Κυβερνήτης μας".

Πολύ καλά λόγια είχε για τον Πάλμερ και ο Δήμαρχος Λευκωσίας Θεμιστοκλής Δέρβης στις 28 Απριλίου σε γέυμα που παρέθεσε προς τιμή του:

" Αι ακατάπαυστοι προσπάθειάι σας ὅπως διεγείρετε το ενδιαφέρον της Μητροπόλεως προς τας αρχαιότητας της νήσου, απέβησαν μεγάλως επιτήδαιοι εις το να κάμουν το παρελθόν μεγαλείον του αρχαίου και ενδιαφέροντος πολιτισμού της ν' αναδύση εκ του εδάφους και καταστή γνωστότερον τόσον εις τον επιστήμονα ὅσον και εις τον λαϊκόν καθ' ἅ πάντα τον κόσμον.

Δεν εἶμαι ο αρμόδιος, παραδέχομαι, διὰ να πλέξω κατά την επίσημον ταύτην στιγμὴν εγκώμιον διὰ το τι η Υμετέρα Εξοχότης ἔχει κάμη και επιτύχη και ποίους μεγίστους και τραχείς κόπους κατέβαλε διὰ την υλικὴν ευημερίαν και ευδαιμονίαν της νήσου. Εν τη ιδιότητι μου εν τούτοις ως δημάρχου της πρωτεύουσας της Κύπρου, θεωρῶ καθήκον και προνόμιον μου να ευχριστήσω την Υμετέραν Εξοχότητα επί τω ὅτι υπήρξατε πάντοτε καλός φίλος προστάτης και σύμβουλος ὅλων των δημαρχείων της νήσου και ελάβατε τα ὅσα εκρίνατε ως ασμόδια μέτρα, ὄχι μόνον διὰ να διασφαλίσετε τον υπ' αριθμόν 26 του 1930 Νόμον, τον θεσπισθέντα υπό του τότε Νομοθετικού Συμβουλίου, ἀλλά και επετύχατε διὰ των μεταγενεστερῶς γενομένων τροποποιήσεων του εις το να προαγάγητε και ενισχύσετε αὐτόν επ' αγαθῶ των κατοίκων των πόλεων.

Εἶναι και εις τυφλοὺς φανερόν, ὅτι χάρις εις τον Νόμον ἐκεῖνον, και τας τροποποιήσεις των οποίων ἐμνήσθη, τα Δημαρχεία ἀποτέλεσαν ἄλματα κατά τα τελευταία ἐννέα ἔτη.

Ουδὸλως ἀμφιβάλλομεν, Εξοχότατε, ὅτι και ὅταν θα εἴσθε μακρὰν των ακτῶν της ιστορικής ταύτης νήσου, θα ἐξακολουθήσετε να μας ενθυμήσθε και να διατηρήτε εν τη καρδίᾳ το αὐτό θερμόν ενδιαφέρον

και συμπάθειαν διά την ευημερίαν ευδαιμονίαν της αποικίας ταύτης".

Τελευταίο άφησε ο Πάλμερ το Συμβουλευτικό Συμβούλιο, το σώμα δηλαδή μέσο του οποίου δικαιολογούσε και έδινε νομιμοφάνεια σε όλες του τις ενέργειες, διοικητικές και άλλες. Ήταν το Ανώτατο Σώμα που ιδρύθηκε μετά την κατάλυση του Νομοθετικού Συμβουλίου ή Βουλής μετά την εξέγερση της 21ης Οκτωβρίου 1931.

Ο Πάλμερ συγκάλεσε το Συμβούλιο στο Κυβερνείο στις 29 Απριλίου 1939 και εκ μέρους των συνέδρων τον αποχαίρησε ο Σερ Παναγιώτης Κακογιάννης.

Ο Κακογιάννης μίλησε για πατρικό ενδιαφέρον του Πάλμερ και για τις προσπάθειες του για προστασία του αγρότη και βελτίωση της θέσης του:

"Εσχον την τιμήν από της ημέρας, καθ' ην η Υμετέρα Εξοχότης, ανέλαβε τα καθήκοντα Κυερνήτου της Κύπρου, θα είμαι μέλος του Εκτελεστικού και του Συμβουλευτικού Σώματος και υπό την ιδιότητα μου, ταύτην να συνεργασθώ μετά της Υμετέρας Εξοχότητος, εφ' όλων των θεμάτων των αφορώντων την καλήν διακυβέρνησιν της αποικίας ταύτης και την προαγωγήν των συμφερόντων, του Κυπριακού λαού.

Είμαι εις την ευχάριστον θέσιν να τονίσω ότι καθ' όλας τας συνεδρίας και διασκέψεις των Συμβουλίων τούτων επεκράτει πνεύμα στενής και ειλικρινούς συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Τούτο ωφέιλετο καθ' ολοκληρίαν εις το γεγονός ότι οι σκοποί τόσο της Υμετέρας Εξοχότητος, όσον και των άλλων μελών των Συμβουλίων, κατηθύνοντο αποκλειστικώς προς ένα και τον αυτό σκοπόν δηλαδή την ανάπτυξιν και ευημερίαν της αποικίας ταύτης.

Ουδείς δύναται ν'αμφισβητήση και ελάχιστα το γεγονός ότι αι προσπάθειαι της Υμετέρας Εξοχότητος εστέφθησαν υπό μεγίστης επιτυχίας. Τα ευεργετικά αποτελέσματα της ικανής σταθεράς και δικαίας διακυβερνήσεως υμών, είναι τόσο εμφανή ώστε δεν είναι αναγκαίον δι' εμέ να επεκταθώ επί του σημείου

τούτου. Η Υμετέρα Εξοχότης ανέλαβε την διακυβέρνησιν της αποικίας ταύτης, αμέσως μετά υπερδιετή περίοδον ανομβρίας η οποία συνεκλόνησεν αισθητώς την οικονομικήν θέσιν της χώρας ταύτης. Παρά τα μειονεκτήματα ταύτα διά συνετής οικονομίας και δικαίας διαθέσεως των πόρων της αποικίας, η Υμετέρα Εξοχότης δεν κατώρθωσε μόνον να αντιμετωπίση τας ανάγκας όλων των κυβερνητικών τμημάτων εις τρόπον ώστε κατέστησαν ικανά να διεκπεραιώνουν τας διαφόρους λειτουργίας επ' αγαθώ του κυπριακού λαού, όχι μόνον η Υμετέρα Εξοχότης έχει επιτελέση έργα δημοσίας ωφελείας αλλ' εν ταυτώ ηύξησε το πλεόνασμα της αποικίας εις ποσόν ανανερχόμενον περίπου εις **550** χιλιάδας λιρών.

Το τελευταίο τούτο γεγονός επιτρέπει εις ημάς να προσβλέπωμεν εις το μέλλον με ελπίδα και αισιοδοξία διά την περαιτέρω οικονομικήν πρόοδον και ανάπτυξιν της αποικίας ταύτης.

Θα ήτο ασυγχώρητος παράλειψις εκ μέρους μου, εάν δεν έκαμνον ειδικόν έπαινον διά το πατρικόν ενδιαφέρον το οποίον η Υμετέρα Εξοχότης έχει δείξη σταθερώς προς τον Κύπριον γεωργόν και διά τας αδιαλείπτους προσπθειάς και άόκνους μόχθους της διά να προστατεύση τους αγρότας και να βελτιώση κατά πάντα τρόπον την θέσιν του αγροτικού πληθυσμού εκ του οποίου εξαρτάται η ευδαιμονία και ευημερία ολοκλήρου της αποικίας.

Δύναμαι να διαβεβαιώσω την Υμετέραν Εξοχότητα ότι πάντα ταύτα εκτιμώνται πλήρως υπό του αγροτικού πληθυσμού όστις περιλαμβάνει τα **75%** του όλου πληθυσμού της νήσου και υπό πάντων εκείνων, οίτινες ενδιαφέρονται ειλικρινώς διά την πρόοδον και ευημερίαν της αποικίας ταύτης. Απαντες θα είναι ευγνώμονες προς υμάς δι'ό,τι έχετε κάμη διά να προαγάγετε τα γενικά συμφέροντα της Κύπρου".

Ο Πάλμερ απαντώντας υπενθύμισε τους παρισταμένους ότι ήταν **62** χρόνων και ότι μετά τη αφυπηρέτησή του θάθελε να ζήσει στην Κύπρο:

"Κύριοι,

Δεν πιστεύω ν' αναμένητε ότι θα εκφωνήσω

λόγον, αλλ' επιθυμώ να ευχαριστώ τον Σερ Παναγιώτη και υμάς διὰ την ευμενή εκ μέρους σας υποδοχήν των όσων είπε και να σας διαβεβαιώσω ότι με βαθείαν λύπην εγώ και η οικογένεια μου αναχωρούμεν εκ Κύπρου.

Βεβαίως είμαι τώρα ηλικίας **62** ετών και αναμφιβόλως ήτο ορθόν ν' αποχωρήσω. Λυπούμαι τα μέγιστα δι' αυτό, διότι αισθάνομαι, ότι θα ηδυνάμην να επιτελέσω πολλήν ακόμα εργασίαν. Κατά την διάρκειαν της πενταετούς υπηρεσίας μου εν Κύπρω ανέπτυξα οξύτατον ενδιαφέρον διὰ την νήσον και δεν αποβλέπω εις το να ζήσω εις άλλο τι μέρος. Τω όντι η μόνη επιθυμία μου είναι να ηδυνάμην να παραμείνω εδώ.

Δύναμαι μόνον να σας ευχαριστήσω και όσον αφορά εμέ να είπω ότι, ο,τιδήποτε και αν ήθελε τις είπη δεν έχω συναντήση παρά συνεργασίαν βοήθειαν και καλωσύνην προς όλας τας κατευθύνσεις εκ μέρους όλων των σωμάτων Δημοτικων, Επαρχιακών, του Συμβουλευτικού και άλλων".